

NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE WADDENZEE

ACHTERGROND EN AANLEIDING

Het proces rondom het opstellen van het Beleidskader Natuur Waddenzee door het Rijk is onlangs gestart. Er ligt een concept plan van aanpak over hoe de realisatie van het kader de komende tijd wordt vormgegeven. Belangrijke uitgangspunten zijn:

- Het herstellen, behouden en versterken van de natuur in de Waddenzee;
- Het actief tegengaan van de negatieve impact op deze natuur door menselijk handelen.

Met het Beleidskader Natuur Waddenzee wil het Rijk komen tot een integrale aanpak die de druk op de natuur vermindert en die bijdraagt aan de gewenste balans tussen ecologie en economie.

Het Beleidskader Natuur Waddenzee is de invulling van 'Uitvoeringsprogramma 1' van de Agenda 2050 van het Waddengebied. Met de Agenda 2050 wordt de basis geboden voor een integrale aanpak, waarbij de doelen en opgaves van alle gebiedspartijen samen worden gebracht. Vanuit een gezamenlijk perspectief en met bijbehorende strategieën wordt gewerkt aan de uitvoering.

De gezamenlijke Waddeneilanden hechten aan het herstellen, behouden en versterken van de natuur in de Waddenzee. Voor het Waddengebied zijn in Agenda 2050 de volgende doelstellingen geformuleerd:

- De natuur is en blijft van wereldklasse en ontwikkelt zich verder, in samenhang met de natuur over de grens;
- De unieke waarden van het landschap en het cultureel erfgoed blijven behouden en ontwikkelen zich verder;
- In het waddengebied is het goed, veilig en klimaatbestendig wonen, werken en recreëren;
- De economische sectoren excelleren, in de context van het Werelderfgoed Waddenzee.

Voor de Waddeneilanden is het belangrijk dat de eilanden leefbaar blijven. De geïsoleerde ligging en de kleine omvang van de eilanden vragen aandacht voor deze leefbaarheid bij de uitgangspunten voor het Beleidskader Natuur Wadden. Het herstel, behoud en versterken van de natuur mag niet leiden tot een verlaging van de leefbaarheid van de Waddeneilanden. Bijvoorbeeld de goede, betrouwbare en veilige bereikbaarheid van de Waddeneilanden dient gewaarborgd te blijven, ook op langere termijn, zelfs als dit ten koste gaat van de natuur.

Kansen om met menselijke activiteiten, bijvoorbeeld bij het baggeren, te laten helpen en nuttig in te zetten voor de leefbaarheid of de ontwikkeling van de natuur moeten mogelijk zijn (voorbeelden zijn dijkversterking of verbeteren van vogelvluchtplaatsen met gebaggerd materiaal). Daar waar regelgeving of wetgeving dit in de weg staat moeten aanpassingen aangebracht worden.

Ten aanzien van toerisme kiezen de Waddeneilanden voor kwaliteit boven groei.

Het Beleidskader Natuur Waddenzee vormt een kader voor de nieuwe Beheerplannen Natura2000. Belangrijk is dat de in het verleden gemaakte afspraken omtrent bestaande activiteiten in het Waddengebied gestand gedaan worden in het Beleidskader en onverkort gecontinueerd worden. Zie hiervoor ook de reactie op de zienswijzen van de Waddeneiland gemeenten op het Uitvoeringsprogramma Agenda 2050. Ditzelfde geldt voor de afspraken die gemaakt zijn, voordat de Werelderfgoed status aangevraagd werd, omtrent de gevolgen van de werelderfgoedstatus voor de leefbaarheid van de Waddeneilanden.

LEEFBAARHEID

Leefbaarheid gaat voornamelijk over de verschillende eilanden en de inwoners en is dé drager voor de ontwikkeling van een gezonde waddennatuur en -economie. Door de leefbaarheid te borgen dragen we bij aan de verdere ontwikkeling van het Waddengebied als ecologisch en economisch interessant gebied voor ons en voor de generaties na ons. Vanuit leefbaarheid zien we goede aanknopingspunten voor een gezamenlijke visie op de natuur. Het gaat immers om zowel de gezonde ecologie als de veerkrachtige economie die bijdragen aan toekomstbestendigheid. Om de leefbaarheid van de eilanden voor de toekomst te behouden kiezen we in lijn met Agenda 2050 voor een integrale aanpak. Punten die hierbij belangrijk zijn :

- Bereikbaarheid heeft absolute prioriteit: een goede, betrouwbare en veilige (veer)verbinding naar de eilanden moet tenminste op het huidige niveau blijven, zodat de eilanden te allen tijde goed bereikbaar zijn. Ook toekomstige generaties moeten in staat zijn om bestaanszekerheid en toekomstperspectief op de eilanden te hebben. Goede verbindingen (fysiek en digitaal) zijn deel van de noodzakelijke levensader. Daarin is overigens wel enige flexibiliteit aan te brengen. De eilanden delen een visie op de economie die ten aanzien van het toerisme niet zozeer uitgaat van groei in omvang, maar van groei in kwaliteit. Juist die keuze is ingegeven vanuit de visie op leefbaarheid en natuurlijke kwaliteit;
- Traditie, historie, archeologie en de authenticiteit van de eilanden dragen in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid. Ze worden gezien als belangrijk onderdeel van het leven op de eilanden en moeten voor nu en de toekomst geborgd en bewaard blijven. De gemaakte afspraken omtrent het behoud van bestaande activiteiten, gemaakt in het kader van Natura2000 en de afspraken als voorwaarden voor het aanvragen van de Status van het Werelderfgoed moeten ook in het Beleidskader natuur Wadden gestand worden gedaan. We concentreren ons op de gemeenschappelijkheid van de eilanden als geheel, maar hebben oog voor de individuele wensen en belangen die de verschillende eilanden uniek maken. Juist die eenheid in verscheidenheid maakt ons samenwerkingsverband uniek;
- Het ministerie I&W is de autoriteit waar het bijvoorbeeld gaat over de wet- en regelgeving rondom baggeren. Vanuit het samenwerkingsverband zien we mogelijkheden en kansen om baggerslib uit de Waddenzee in te zetten voor bijvoorbeeld dijkversterking, in combinatie met natuurontwikkeling. Dit sluit zeer aan op de wens om circulariteit te bevorderen en voor grote en complexe opgaven gebiedseigen materiaal te gebruiken. Vanuit die hoedanigheid zien we ons hierin als eilander gemeentebesturen als een belangrijke gesprekspartner;

- Om de leefbaarheid op niveau te houden en verder te ontwikkelen kiezen we ten aanzien van toerisme voor kwaliteit boven groei. We kiezen voor de bevordering van de brede welvaart i.p.v. groei;
- We hebben aandacht voor (water)veiligheid in relatie tot klimaatverandering/zeespiegelstijging en we moeten durven nadenken over een klimaat robuuste systematiek voor het natuurbeleid.

ECOLOGIE

De Waddenzee (en dat geldt in de volle breedte voor het trilaterale Waddengebied) is een prachtig, uniek gebied waar we trots op zijn. De status van UNESCO Werelderfgoed benadrukt dat, net als de Nationale Parken op de verschillende eilanden dat doen. De Waddenzee, de eilanden en vaste wal, vormen een uniek landschap. Ecologie speelt een sleutelrol en combineert vaak één op één met economische thema's. De natuur heeft een grote intrinsieke waarde. De kwaliteit die deze natuur heeft vind je (bijna) nergens, in ieder geval niet op zo grote schaal. De prachtige waddennatuur is 'de kip met het gouden ei'. Het zorgt jaar-in-jaar-uit voor de toestroom van mensen die het gebied willen bezoeken en beleven. Vanuit de intrinsieke waarde en vanwege de economische betekenis, zijn het behoud en de bescherming van de natuur belangrijke randvoorwaarden voor een gezonde toekomst en goede leefbaarheid op de eilanden. En daar schuurt het. Door de veelheid aan economische activiteiten in en rondom het gebied, staat diezelfde natuur onder steeds grotere druk. We zien de volgende oplossingsrichtingen en kansen:

- Bied ruimte aan ecologische initiatieven die een positief effect hebben op de natuur en die - in het verlengde daarvan de beleefbaarheid van die natuur vergroten. Dit biedt ruimte om de economie en ecologie in balans te ontwikkelen en versterken. Voorbeelden van zulke activiteiten kunnen het verplaatsen van de veerdienst van Holwerd naar Ferwerd zijn, maar bijvoorbeeld ook de aanleg van (vogel)eilandjes tussen de veerhaven en de jachthaven op Schiermonnikoog. Het zijn kansen die in de huidige context juridisch (N2000) niet mogelijk zijn, maar juist meerwaarde voor de natuur kunnen brengen. 'Mogelijk maken' zou een goede ambitie zijn in het Beleidskader Natuur Waddenzee;
- Zet in op innovaties die oplossingen bieden: denk aan nieuwe manieren van schone energieopwekking, het inzetten van duurzaam vervoer en transport, het vergroenen van de bruine vloot en de zeevaart, etc. Dat biedt ruimte voor economische groei met behoud en zelfs herstel van de natuurkwaliteit. Ook hier moet goed worden gekeken naar bestaande wet- en regelgeving. Deze sluit niet altijd aan op de voorgenomen innovaties, waardoor ze belemmerend werken en niet helpend zijn voor kansrijke initiatieven;
- Kijk goed naar de cumulatieve effecten: als je ergens iets wilt, moet er ergens anders misschien iets van af. Gebruik daar eenduidige wet- en regelgeving voor. Denk aan restricties, zoals een maximaal aantal zeehondentochten of het verbieden van bepaalde activiteiten (bv. races met snelle boten en RIB's, activiteiten op de Razende Bol als mossels vangen en BBQ-en). Belangrijk is dat er ruimte en capaciteit is om hier goede handhaving op te hebben. Eilandbesturen en andere overheden moeten daarvoor met een brede blik naar het gebied kijken en samen de goede afwegingen maken. Tijdig met elkaar aan tafel is belangrijk, om gezamenlijk de goede verantwoordelijkheid te nemen;
- Veel bedreigingen voor de natuur komen van buiten het Waddengebied. Kijk daarom ook naar bedreigingen van buiten, zoals aanvoer van water met nutriënten en verontreinigingen uit IJsselmeer en vasteland, stikstof in de lucht, nadelige gevolgen grote scheepvaart Noordzee.

ECONOMIE

De economie is een belangrijk motorblok voor de leefbaarheid van de Waddeneilanden en het zorgt voor blijvende ontwikkeling. Die ontwikkeling is nodig, ook om de natuurkwaliteit en leefbaarheid te behouden. Het gaat over de economische pijlers: toerisme & recreatie, natuur, transport en landbouw & visserij. Daarin is kwaliteit leidend. Het Beleidskader Natuur mag daarin niet belemmerend werken, maar moet ontwikkelingen en innovaties versterken en bestendigen met ruimte voor duurzame circulaire economische ontwikkeling. Economische ontwikkeling in harmonie met het beeld (natuurlijke rijkdom) dat we van de eilanden hebben (bv. geen ruimte voor jetski's of RIB's maar wel voor houten bootjes). We realiseren ons ten volle dat de wens om het gebied in balans te ontwikkelen op gespannen voet kan staan met andere ambities. De gemeentebesturen ervaren daarin een belangrijke opgave te hebben en zien voor zichzelf een belangrijke rol bij de totstandkoming van het Beleidskader Natuur Waddenzee.

In de uitwerking van het beleidskader zien we de volgende punten om mee te geven aan het Rijk:

- Economische ontwikkeling met minder impact vraagt om flexibiliteit, innovatie en ontwikkeling. Zorg ervoor dat het beleidskader dit niet belemmert. Kijk kritisch naar bijvoorbeeld instandhoudingsdoelen en mogelijkheden om met innovaties en projecten natuurkwaliteit te herstellen, behouden en versterken. Soms kan dat op andere plekken en onder andere voorwaarden dan we nu zien. Wees creatief;
- Laat de vermindering van negatieve economische impact op de natuur aan onszelf over. Op zoek naar de balans (of zelfs het realiseren van een plus) kunnen we als eilanden onderling veel bereiken door activiteiten te stimuleren of juist te ontmoedigen. Als kenners van het gebied en bestuurders voor onze samenlevingen zijn we daar goed toe in staat;
- Praat niet over ons, maar met ons. Heel belangrijk punt en zo voor de hand liggend dat je het bijna vergeet. Uit die gesprekken zou ook het vertrouwen in de eilanden moeten blijken;
- Zorg ervoor dat we als bestuurlijke vertegenwoordigers van de eilanden tijdig een eenduidige positie hebben in het proces, zodat we vanaf het prille begin meewerken aan het beoogde eindresultaat. Het Beleidskader Natuur Waddenzee moet helpend zijn. Dat is het door ons goed te betrekken.

TOT SLOT

Leefbaarheid is voor ons de drager voor alle ecologische en economische activiteiten in de Waddenzee en in het Waddengebied. De bereikbaarheid van de eilanden is binnen deze drager het belangrijkste thema.

Wat betreft de maatregelen die we nemen om de natuur te herstellen, behouden en verbeteren zien we vooral kansen in het terugdringen van cumulatieve effecten. Advies is om dit soort effecten goed met elkaar in kaart te brengen, zodat we op basis van gemeenschappelijke beeldvorming kunnen afwegen waar iets wel of juist niet mogelijk is.

Blijf ons meenemen in het proces om te komen tot Beleidskader Natuur. Dit voorkomt dat we alleen achteraf kunnen reageren en zorgt er voor dat we juist aan de voorkant meedenken en meedoen. Bovendien vergroot dit het draagvlak voor beleid.

COLOFON

Dit document is het resultaat van de brainstormsessie van het Samenwerkingsverband De Waddeneilanden op 29 juni 2023 als reactie op het voornemen van het Rijk om een Beleidskader Natuur Waddenzee op te stellen.

IN OPRACHT VAN

Samenwerkingsverband De Waddeneilanden

Q. Schouten

K. Praamstra

PROCESBEGELEIDING EN TEKST

J. Jepma

D. Borjeson

NOORDTIJ

Wirdumerdijk 13-C

8911CB LEEUWARDEN

058-2130819

info@noordtij.nl

www.noordtij.nl

